

دوفصلنامه پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی

سال ۹، شماره ۲۱، پاییز و زمستان ۱۳۹۸

چالش‌های ترجمه همزمان از زبان فارسی به عربی (مطالعه موردی: گفتمان نظامی)

۱- علی کواری* ۲- نرگس گنجی** ۳- عدنان طهماسبی***

۱- استادیار زبان و ادبیات عربی دانشگاه امام علی (ع)، تهران، ایران

۲- دانشیار زبان و ادبیات عربی دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

۳- دانشیار زبان و ادبیات عربی دانشگاه تهران، تهران، ایران

(تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۶/۰۸؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱۱/۱۲)

چکیده

پژوهش حاضر با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی به دنبال یافتن چالش‌های ترجمه مترجمان شفاهی و شناخت عوامل تأثیرگذار بر این گونه ترجمه در گفتمان نظامی است. از این رو، به بررسی دقیق ۲۶۱/۴۴ دقیقه از فایل‌های صوتی-تصویری سخنرانی‌های مسئولان رده بالای نظامی و رمزایش‌ها و مراسم‌های نظامی که به طور همزمان از شبکه عربی زبان «العالم» پخش شده بود، پرداخته شد. عمده‌ترین چالش‌ها در حوزه چالش‌های زبانی و غیرزبانی است. مهم‌ترین چالش‌های زبانی به ترتیب شامل: حذف و از دست دادن بعضی از اطلاعات مهم و اساسی، عدم آشنایی با واژگان و اصطلاحات نظامی و نیز افزایش نابجا در ترجمه است. همچنین مهم‌ترین چالش‌های غیرزبانی را می‌توان حذف بخشی از اطلاعات به سبب سرعت سخنران در زبان مبدأ، تفاوت فرهنگی میان دو ملت و نیز ضعف عملکرد مترجم دوزبانه عنوان کرد. این چالش‌ها بیشتر به ترتیب در مراسم رژه و مانورها و سخنرانی فرماندهان نمایان می‌شود.

واژگان کلیدی: ترجمه شفاهی، ترجمه فارسی به عربی، گفتمان نظامی، آسیب‌شناسی

ترجمه.

* E- mail: kavaria61@gmail.com (نویسنده مسئول)

** E- mail: nargesganji@ut.ac.ir

*** E- mail: adnant@ut.ac.ir

مقدمه

ملل مختلف در طول تاریخ بشریت به دلایل مختلف نیاز به تعامل با یکدیگر داشته‌اند و از سخنان یکدیگر بهره می‌جسته‌اند. قدیمی‌ترین اثری که به نقش مترجم شفاهی و اهمیت ترجمه در تمدن‌های گذشته اشاره دارد، کتیبه‌ای است که در آرامگاه «هارم هاب» یا (هورمهب)^۱ در ممفیس مصر به دست آمده است. در این کتیبه مترجم به عنوان رابط دو فرهنگ و زبان مختلف در قالب دو نقش متفاوت نشان داده شده است. قدمت این اثر به سال ۱۳۴۰ قبل از میلاد برمی‌گردد (تیم و دیگران، ۱۹۵۶: ۷).

ترجمه شفاهی نوعی از ترجمه است که در آن، برگردان آغازین و پایانی به زبانی دیگر براساس ارائه یکباره جمله زبان مبدأ تولید می‌شود (پوچ هکر، ۱۳۹۵: ۱۸) و شامل ترجمه همزمان، پیاپی، همزمان متن مکتوب و نجوایی است. آنچه به طور معمول در رسانه‌ها صورت می‌پذیرد از دو نوع اول آن است. در ترجمه همزمان، گفتار گوینده بلافاصله به زبان مقصد ترجمه می‌شود، اما در نوع پیاپی، پس از وقفه‌ای کوتاه در کلام گوینده، مترجم اقدام به فرآیند ترجمه می‌کند. یادآور می‌شود پس از جنگ جهانی اول، ترجمه‌ها به شکل کنونی خود درآمدند و ترجمه شفاهی پیاپی^۲ به طور اخص تا سال ۱۹۴۵ متداول بود. ترجمه شفاهی همزمان^۳ اولین بار در دادگاه نورنبرگ و هنگام محاکمه مجرمان جنگی به کار گرفته شد (وبر، ۱۳۷۸: ۱).

ثمربخشی و دستیابی به اهداف هر فعالیتی در مرحله نخست در گرو بررسی و حل چالش‌های پیش روی آن است. اصل بازدارندگی مهم‌ترین اولویت سران نیروهای مسلح و مسئولان رده بالای نظام است و هدف مانورهای نظامی، رژه‌ها و سخنرانی‌های مسئولان، بیان و نمایش قدرت نظامی است تا با اطلاع‌رسانی گسترده از توان نظامی، دلهره و ترس در دل دشمنان افکنده و به دوستان نیز پیام صلح و دوستی و اتکا به قدرت ایران را القا کند. بازتاب این مانورها و گفتمان‌ها ضروری است هر چه سریع‌تر به دنیا و به‌ویژه به کشورهای

1. Harm Hub
2. Consecutive Interpretation
3. Simultaneous Interpretatio

منطقه مخابره شود. از آنجا که بیشتر همسایگان ما کشورهای عرب زبان بوده و در نواحی راهبردی خلیج فارس مستقرند و از جهت دیگر، دشمنان حقیقی این مرز و بوم نیز بیشتر از طرف همین کشورها وارد عمل خواهند شد، اطلاع‌رسانی و شناساندن قدرت و نیز فرستادن پیام صلح و دوستی در سایه مانورها باید در اولویت کاری مسئولان نظامی قرار گیرد؛ چراکه این مهم بیشتر از انجام مانورها حائز اهمیت است.

این پژوهش به دنبال یافتن چالش‌های پیش روی مترجمان در ترجمه شفاهی از زبان فارسی به زبان عربی است. داده‌های اولیه بر مبنای مصاحبه فرماندهان نظامی با شبکه‌های عرب‌زبان از جمله شبکه «العالم» و نیز پخش زنده مانورها و مراسم رژه‌های نظامی از این شبکه جمع‌آوری شده است. سؤالاتی که این پژوهش تلاش دارد به آن‌ها پاسخ دهد، عبارتند از:

- مهم‌ترین چالش‌های زبانی و غیرزبانی ترجمه شفاهی گفتمان نظامی به زبان عربی در چیست؟

- مهم‌ترین چالش‌ها در کدام حوزه از گفتمان نظامی نمایان می‌شود؟

- چه تفاوتی بین چالش‌ها در سه حوزه گفتمان نظامی وجود دارد؟

۱. نگاهی به پژوهش‌های پیشین در حوزه ترجمه شفاهی

بیشتر مطالعاتی که در حوزه ترجمه شفاهی در ایران صورت گرفته در حوزه سیاسی بوده است و از جمله نمونه آن می‌توان به مقاله آسیه صحاف و دیگران تحت عنوان «راهکارهای مترجمان شفاهی تازه کار ایرانی در ترجمه سخنرانی سیاسی» اشاره کرد. بنا بر بررسی‌های صورت گرفته تاکنون مطالعه‌ای در زمینه شناخت چالش‌های حوزه نظامی (شامل سخنرانی‌های فرماندهان عالی‌رتبه نظامی، رزمایش‌ها و رژه‌ها) انجام نگرفته است. در اینجا به صورت گذرا به پاره‌ای از تحقیقاتی که به گونه‌ای با مورد پژوهش حاضر در ارتباط‌اند، اشاره خواهیم کرد.

در حوزه ترجمه شفاهی در زبان‌های خارجی مانند انگلیسی، فرانسه و روسی، کتاب‌ها و مقالات متعددی در ایران به رشته تحریر درآمده است که به صورت اجمالی

می‌توان به «معرفی مطالعات ترجمه شفاهی» فرانتس پوچ هکر که توسط وریا دستیار ترجمه و در انتشارات رهنما به چاپ رسیده و یا به «فنون ترجمه شفاهی» کریم قربان‌زاده اشاره کرد. در حوزه پژوهش‌های مرتبط با چالش‌های فرازبانی نیز می‌توان به مقاله زهرا ارسلانی با عنوان «گفتمان انتقادی در ترجمه شفاهی»، پایان‌نامه مجید زارعی با عنوان «عزت‌نفس و خودکارآمدی در ترجمه شفاهی» در حوزه زبان انگلیسی و پایان‌نامه زهرا فلاحی تحت عنوان «عوامل زبانی و فرازبانی در ترجمه همزمان» که به زبان فرانسه نوشته شده است، اشاره کرد.

در حیطه مرتبط با چالش‌های زبانی، پژوهش‌هایی نیز صورت گرفته که بیشتر آن‌ها در زبان انگلیسی است و از آن جمله است: کریم شعبانی در مقالاتی چون «راهکار پیش‌بینی در ترجمه همزمان» و «جملات فارسی با افعال انتهایی در ترجمه همزمان» برخی از دشواری‌های ترجمه شفاهی میان فارسی و انگلیسی را بررسی کرده است. علی اسکندری در پایان‌نامه خود تحت عنوان «مشکلات مترجمان شفاهی ایرانی در برگردان اصطلاحات تخصصی: استراتژی‌های جزئی یا کلی» به این موضوع پرداخته است. آنچه پیدا است در خصوص زبان عربی-فارسی و برعکس اقدامات صورت گرفته بسیار ناچیز بوده که می‌توان فقط به مقاله‌ای در دانشگاه تهران تحت عنوان «چالش‌های ترجمه شفاهی عربی-فارسی و برعکس» اشاره کرد که توسط عبدالحسین فقهی و حسین سلمانی نوشته شده است و به صورت کلی به این موضوع پرداخته و موضوعات مطرح شده آن را می‌توان به همه زبان‌ها تعمیم داد و مختص زبان عربی-فارسی نیست. همچنین پایان‌نامه فاطمه احدی تحت عنوان «ترجمه شفاهی با تکیه بر ترجمه فوری» به تازگی در دانشگاه حکیم سبزواری به سرانجام رسیده است.

۲. جامعه آماری

در این پژوهش به منظور پاسخ به سؤالات مطرح شده به کمک روش توصیفی-تحلیلی، پس از گردآوری فایل‌های صوتی-تصویری مصاحبه با فرماندهان رده بالای نظامی، رزمایش‌ها و رژه‌ها در آرشیو شبکه «العالم»، برنامه‌هایی مانند «من طهران» و «لقاء خاص»

در بهار سال ۱۳۹۷ که به صورت همزمان از فارسی به عربی ترجمه شده است، مورد بررسی قرار گرفت. پس از بررسی شیوایی و رسایی فایل‌ها و همچنین اطمینان از همزمان بودن فرآیند ترجمه در مجموع ۲۶۱/۴۴ دقیقه فایل صوتی - تصویری مورد بررسی قرار گرفت که شامل (۱۳/۳۴) دقیقه مربوط به مراسم رژه ۳۱ شهریور ۱۳۹۵، ۳۹/۰۳ دقیقه از ۹ رزمایشی که توسط ارتش و سپاه در سنوات گذشته به انجام رسیده و ۲۰۹/۰۷ دقیقه سخنرانی که از ۱۱ نفر از فرماندهان عالی رتبه ضبط شده، است. پژوهشگران پس از شنیدن این فایل‌ها به دو زبان فارسی و عربی در چند مرحله و پس از پیاده‌سازی چالش‌های موجود به تجزیه و تحلیل آن‌ها پرداختند.

۳. مبانی نظری پژوهش

در حالت کلی و سستی از سه نوع الگوی نظری در ترجمه استفاده می‌شود:

- الگوهای تطبیقی

- فرآیندی

- علی.

از دیدگاه جنی ویلیامز و آندره چسترمن^۱ (۱۹۹۷: ۶۹) هر یک از این الگوها دارای چندین نظریه و متغیر هستند:

- الگوهای تطبیقی^۲؛ این الگو ایستا، محصول گرا و بر نوعی ارتباط تعادلی متمرکز است.

الگوی تطبیقی در ساده‌ترین شکل خود چنین می‌نماید: متن مبدأ = متن مقصد.

از آنجا که در ترجمه به صورت عام و در نوع شفاهی آن به صورت خاص، نمی‌توان از برابری کامل سخن به میان آورد، روش صحیح‌تر نمایش آن، علامت تقریباً مساوی است. در این الگو، ترجمه را با متن مبدأ به ترتیب در کنار هم قرار داده و اساس کار، روش‌های مقابله‌ای مطرح شده توسط دانشمندانی چون کت فورد و وینی و دالبرنت است. این الگو به

1. Jenny Williams & Andre Chesterman
2. Comparative Model

ترجمه به عنوان یک مسئله همتراسازی می‌نگردد و هر عنصر از زبان مبدأ با یک عنصر فرضی از زبان مقصد در مقابل هم قرار می‌گیرند.

- الگوی فرآیندی^۱؛ این الگو ترجمه را نه به عنوان محصول، بلکه به عنوان یک فرآیند نمایش می‌دهد. این الگو بعد زمان را مطرح می‌کند و از این رو، یک مدل پویا است که برخی از انواع آن براساس الگوی ارتباطی رایج هستند:

فرستنده ← پیام ← گیرنده

که در ترجمه شفاهی می‌توان این گونه رسم کرد:

فرستنده ۱ ← پیام ۱ ← دریافت‌کننده ۱ / فرستنده ۲ ← پیام ۲ ← دریافت‌کننده ۲

این الگو زمانی که روابط متوالی بین مراحل ترجمه مدنظر بوده و یا کانون توجه مترجم باشد، مورد استفاده قرار می‌گیرد.

- الگوی علی^۲؛ این الگو علت و اسباب به وجود آمدن نوع ترجمه را بیان می‌کند؛ اینکه چرا ترجمه این طور به نظر می‌رسد؟ این علت‌ها به کمک ترجمه به معلول‌ها تبدیل می‌شود که معمولاً در سه سطح رخ می‌دهد.

همچنین براساس دیدگاه رایس^۳ (۱۹۷۱) متن‌ها به سه گروه دسته‌بندی می‌شوند؛ متن‌های اطلاعاتی که نقش اصلی آن‌ها انتقال اطلاعات است و غالباً متن‌های ترجمه شفاهی از این نوع است. متن‌های توصیفی که جنبه‌های زیباشناسی در آن‌ها اهمیت دارد و متن‌های ترغیبی که نقش اصلی آن‌ها ترغیب‌گیرنده پیام به انجام کاری است (پالامبو، ۱۳۹۱: ۱۴۷ و ماندی، ۱۳۹۱: ۱۴۰).

کیفیت ترجمه، مفهومی نسبی است و ارزشیابی آن با توجه به اهداف و بافتی که در آن وجود دارد بر معیارهای نسبی استوار است. چسترمن (۱۹۷۷) ارزشیابی را به دو روش ارزشیابی توصیفی^۴ و ارزشیابی سنجشی^۵ دسته‌بندی کرده است. هدف از ارزشیابی

1. Process Model
2. Causal Model
3. Rice
4. Escriptive Assessment
5. Evaluative Assessment

توصیفی، تعیین ماهیت یا ویژگی‌های ترجمه برای پی بردن به برداشت مترجم از معادل ترجمه‌ای و یا توصیف شرایط فرهنگی و اجتماعی حاکم بر تولید ترجمه است. ارزشیابی سنجشی میزان مطلوب یا نامطلوب بودن ترجمه را می‌سنجد (چسترمن، ۱۹۹۷: ۱۱۹). معیارهای ارزشیابی در این تحقیق با نگرش به اهمیت نوع و بازتاب جهانی آن شامل ترجمه‌های صورت گرفته و فرآیند ایجاد ترجمه است؛ یعنی نه فقط از دید پذیرفتگی^۱ در زبان مقصد، بلکه از نظر صحت^۲ در برگردان اصطلاحات زبان مبدأ و انتقال محتوا بررسی می‌شود.

در ادامه و به اختصار به مکتب و نظریه‌ای که ما را در رسیدن به هدف تحقیق یاری می‌رساند، اشاره خواهد شد.

نظریه تفسیری (مفهومی): این نظریه که بنیانگذار آن دانیکا سلسکوویچ^۳ بود در مدرسه عالی مترجمان کتبی و شفاهی^۴ به نام مکتب پاریس نهادینه شد که حاصل مقالات و نظریه‌هایی است که سلسکوویچ و لدرر همکار او در انستیتو پاریس در خصوص ترجمه شفاهی ارائه دادند. اصل و پایه این مکتب برگزیده‌ای از شیوه‌ای است که مترجمان در حین ترجمه شفاهی به کار می‌برند. وی معتقد است ترجمه شفاهی «برگردان شفاهی واژه‌ها نیست بلکه بازشناسی معنی یک پیام و بازگو کردن آن در قالب زبانی دیگر است و اگر مترجم همزمان پیام را به صورت واژه به واژه ارائه کند، زبان مقصد را ارائه داده است، اما ماحصل از مفهوم خالی بوده و از آن افاده معنی نمی‌شود» (سلسکوویچ، ۱۹۷۸: ۲۳). بر این اساس، ترجمه، جریانی دائمی بین دو قطب دریافت مطلب از زبان مبدأ و بیان آن به زبان مقصد است. حد فاصل این دو قطب، محل شکل‌گیری فرآیندهای مختلفی است که در خلال آن‌ها، مترجم بدون تکیه بر زبان مبدأ، آنچه را در ارتباط با موضوع متن در ذهن خود ذخیره کرده است به زبان مقصد ترجمه می‌کند. این روند در قالب الگوی سه مرحله پیاپی ذیل ایجاد می‌شود:

1. Acceptability
2. Accuracy
3. Donica Celsenkovich
4. ESIT

الف- درک شنیداری^۱: در این مرحله، توجه مترجم به درک صحیح پیام گوینده معطوف می‌شود. مترجم به معانی واژگان به صورت پراکنده توجهی ندارد و در مجموع عبارات و مفاهیم بنیادی را ردیابی می‌کند. اگر مترجم دچار رکود فکری و تأمل بیش از حد شود در مرحله بعد دچار مشکل جدی خواهد شد.

ب- مرحله واژه‌زدایی^۲ و تقویت مفاهیم وابسته به آن: در این مرحله لازم است مترجم با سرعت و ظرافت خاص به حذف واژه‌های زبان مبدأ از ذهن خویش و درک مفاهیم آن‌ها اقدام کند در غیر این صورت از مجموع پیام به استثنای معانی کلمات و واژگان پراکنده و نیز پاره‌ای ساختارهای ناپیوسته چیزی در ذهن وی باقی نخواهد ماند.

ج- تولید جملات همپایه به زبان مقصد در اسرع وقت: در این مرحله، مترجم نه تنها معادل مفاهیم را در زبان مقصد بازآفرینی می‌کند، بلکه مطلوبیت آن را نزد شنونده محک می‌زند. سلسکویچ معتقد است که میزان قابل قبول بودن ترجمه ارائه شده به نحوه ارائه آن بستگی دارد (۱۹۸۷: ۱۴).

در این مدل، شروع ترجمه با درک مفهوم آغاز می‌شود و اصل مطلب، مجموعه‌ای از واحدهای مفهومی است که در پس عبارات زبانی نهفته است. در واقع ترجمه، حاصل واکنشی ذهنی است که از تعامل بین ساختارهای زبانی موجود در متن و دانش ذخیره شده در ذهن خواننده (مترجم) ناشی می‌شود. از این رو، درک مفهوم، فرآیندی انتزاعی و فردی است (حقانی، ۱۳۸۶: ۱۴۳ به نقل از اشتولتسه، ۲۰۰۱، ۲۲۳). براساس این نظریه، مترجم با توجه به ضیق وقت تلاش دارد تا مفهوم و درک خود از کلام گوینده را به مخاطب برساند و به دنبال تعادل معنایی و تطبیق هر آنچه از آن سخن به میان می‌آید به زبان مقصد نیست. اصل مهم در این مدل، سرعت عمل مترجم است؛ چراکه اگر در حین درک آن، بی‌جهت خود را با واژگان موجود در متن مبدأ درگیر سازد، جریان دائمی ترجمه و در واقع فرآیندهای ذهنی او با اختلال مواجه خواهد شد که این خود کاهش کیفی ترجمه و اتکای بی‌مورد او بر متن مبدأ را به دنبال خواهد داشت (پوچ هگر، ۱۳۹۵: ۵۲).

1. Auditory Perception
2. Discarding of Lexical Words

مهم‌ترین هدف ترجمه شفاهی بنا بر نظریه‌های مکتب پاریس، رساندن مفهوم و معنی کلام گوینده است؛ بر همین اساس در پژوهش کنونی چالش‌هایی همچون ترجمه واژه به واژه و کاربرد ساده جملات در زبان مقصد (عربی) و نیز رعایت صحیح دستور زبان مقصد از جمله عدم استفاده از وزن و صیغه و زمان مناسب در افعال و اوزان و مصادر و عدم توجه به مذکر، مونث، معرفه، نکره و مشابه آن و یا ایراد واژگان براساس نطق فارسی و... مورد بررسی قرار نگرفته است.

۴. چالش‌های غیرزبانی و زبانی

به طور کلی چالش‌های ترجمه، ترکیبی از نوع چالش‌های غیرزبانی و چالش‌های زبانی است که در این پژوهش در ابتدا به معرفی آن‌ها خواهیم پرداخت.

۴-۱. چالش‌های غیرزبانی

۴-۱-۱. گسست بین اصحاب رسانه و مسئولان نظامی

در ترجمه شفاهی هر چند که مترجم خبره و دارای تجربه باشد با توجه به عدم اطلاع مترجم از کلام گوینده، فرآیند ترجمه به خودی خود استرس‌زا و التهاب‌آور است. این شرایط با توجه به ویژگی‌ها و محدودیت‌های موجود در یک محیط نظامی و کاهش دسترسی اصحاب رسانه به مسئولان نظامی در هر زمان و مکانی، تاثیر منفی خود را بر مترجم خواهد گذاشت تا آنجایی که در ابتدای کار به وضوح می‌توان آثار استرس و اضطراب را در صدا و نحوه ترجمه اکثریت مترجمان مشاهده کرد.

۴-۱-۲. ضعف عملکرد مترجمان دوزبانه

از آنجا که بسیاری از مترجمانی که در این شبکه (العالم) فعالیت می‌کنند، عرب زبان بوده و در واقع مترجم دو زبانه وابسته، یعنی افرادی هستند که زبان دوم خود را از طریق زبان مادری فراگرفته است و مفاهیم زبان دوم را از طریق زبان خود درک می‌کنند

(محمودزاده، ۱۳۸۹: ۹۷) بی شک تسلط آن‌ها بر زبان عربی بیش از زبان فارسی بوده و بدیهی است که در فهم و درک بعضی از عبارات و جملات زبان فارسی دچار مشکل خواهند شد و یا در بعضی از مواقع به سبب تکرار واژگان عربی و فارسی ناخواسته در ترجمه به زبان عربی از واژگان فارسی و یا بر عکس استفاده می‌کنند؛ مانند واژه «سپاه» که در مراسم رژه، مترجم در ترجمه به عربی به اشتباه خود کلمه را به کار می‌برد هرچند که پس از درنگی آن را اصلاح می‌کند. همچنین ترجمه عبارت «نیروهای نظامی» را به جای ترجمه به «القوات العسکریه» به «القوات النظامیه» ترجمه می‌کند.

۴-۱-۳. اختلافات فرهنگی

ترجمه به عنوان یک میانجی، سعی در ایجاد نوعی هماهنگی بین فرهنگ دو ملتی است که دارای عادات و رسوم خاص خود است. یکی از مهم‌ترین چالش‌های ترجمه در تعامل با اختلافات مفهومی و اساسی بین زبان‌ها منوط به چالش‌های فرهنگی است. این درحالی است که در سخنرانی و یا مانورهای نظامی و مراسم رژه از عبارات حماسی و شعر در قالب الفاظ پر بار استعمال می‌شود و چه بسا اصل و هدف به بوته فراموشی سپرده می‌شود. برای نمونه در مراسم رژه گوینده به مدت (۴:۴۷) دقیقه از مجموع (۱۳:۳۴) دقیقه کل گزارش به حماسه عاشورا و رشادت‌های قهرمانان آن می‌پردازد که در همین مدت به نسبت کوتاه، معرفی و شناساندن چند تجهیزات نظامی از قلم می‌افتد. هر چند که در این گونه موارد، عیبی بر عملکرد مترجم نیست، اما مترجم با نگرش به نوع مخاطب خارج از کشور به ویژه اکثر کشورهای مسلمان عربی اهل تسنن به جای سکوت و یا پرداختن به موضوعات حاشیه‌ای دیگر می‌تواند به معرفی تجهیزات پرداخته تا خلل ایجاد شده برطرف شود.

۴-۱-۴. از دست دادن مطالب اساسی به سبب سرعت کلام گوینده

در ترجمه‌هایی که در عرف دیپلماتیک و در روابط بین سران و مسئولین کشورها انجام می‌گیرد معمولاً سعی بر آن است که جملات کوتاه، آسان و متداول استفاده شود و تعداد واژگان ارائه شده در یک دقیقه باید کمتر از ۱۲۰ کلمه باشد. فرماندهان و سخنگوی

رزمایش‌ها و مجریان مراسم رژه باید در حین ارائه گزارش کار به این نکته توجه داشته باشند که گفتار آن‌ها در حین مصاحبه به صورت همزمان به زبان‌های مختلف از جمله زبان عربی ترجمه می‌شود و آهسته و منقطع ایراد سخنرانی کنند. شواهد بسیاری عدم توجه مسئولان به این نکته را اثبات می‌کند؛ برای نمونه در دقیقه اول فایل مراسم رژه ۳۱ شهریور مجری مراسم ۲۴۲ واژه را بر زبان می‌آورد؛ یعنی ۱۰۲ واژه بیش از مقدار استاندارد که این امر به خودی خود باعث از دست دادن مطالب اساسی و مهم در ترجمه توسط مترجم خواهد شد.

۴-۱-۵. ناتوانی در شنیدن سخنان سخنران

محیط و فضایی که مسئول نظامی در حال مصاحبه و ایراد سخنرانی است، بسیار حائز اهمیت است. این مصاحبه اگر در دفتر مسئول مربوطه انجام گیرد مسلماً فارغ از هرگونه مزاحمت و در محیطی کاملاً آرام شکل می‌گیرد، اما درخصوص رزمایش‌ها و مراسم رژه شرایط دقیقاً متفاوت است؛ چراکه بسیاری از فرماندهان اصرار بر انجام مصاحبه در قلب منطقه رزمایش دارند که در هر لحظه صدای گلوله، تانک، هواپیما و... باعث تداخل در فهم اصل کلام سخنران شده و بالطبع کار را بر مترجم دشوار می‌سازد.

۴-۱-۶. سوگیری و عدم رعایت اصل امانت‌داری

مترجم که یکی از درجه‌های پیوند «من» به «دیگری» است، هرگز نباید دیدگاه شخصی خود را دنبال کند و اندیشه‌های خود را به جای اندیشه‌های نویسنده و یا گوینده القا کند (دلیل، ۱۳۸۱: ۲۸). هیچ مترجمی نمی‌تواند شخصیت خود را یکسره از کارش کنار بگذارد، اما لازم است هرگز برداشت خود را به چهره پیام نچسباند و به گونه‌ای در پیام دست نبرد که با بینش ذهنی و عاطفی او هم‌نوا شود (نایدا، ۱۳۸۹: ۲۸).

سوگیری و عدم رعایت اصل امانت‌داری را از دو دیدگاه می‌توان بررسی کرد؛ اولاً مواقعی که مترجم براساس نوع و فرهنگ مخاطب چاره‌ای جز سکوت و یا ذکر مواردی خلاف آنچه در زبان مبدأ می‌آید، ندارد؛ مثل موارد بیان شده در قسمت اختلافات فرهنگی

که مسلماً مترجم بر خود واجب می‌داند با نگرش به نوع مخاطب اهل تسنن خود، ترجمه را به گونه‌ای دیگر عنوان کند. ثانیاً مواقعی که مترجم دانسته در حالی که هیچ معذوریتی ندارد، برداشت‌های شخصی خودش را براساس عقاید و سلیقه خویش عنوان کرده است. برای نمونه، مترجم به جای ترجمه جمله «این موشک به همت متخصصان ایران زمین ساخته شده است» عبارت «این موشک از تکنولوژی جدید بهره‌مند است» (هذا الصاروخ الذی یتمتع بالتقنیات الجدیدة) استفاده می‌کند؛ این در حالی است که تأکید مجری مراسم بر ساخت آن در داخل کشور است، نه استفاده از تکنولوژی جدید. جای بسی تعجب است که در کل مراسم رژه، گوینده در سه جای مختلف به تولید و ساخت موشک‌ها در داخل کشور تأکید می‌کند، اما مترجم حتی یک بار به آن اشاره نمی‌کند. البته از آنجایی که هیچ‌کس از درون مترجم آگاه نیست، بیان این نکته حائز اهمیت است که عوامل دیگری چون عدم درک صحیح از کلام گوینده و یا از دست‌دان بخش عمده کلام گوینده و بیان آن براساس حدس و گمان می‌تواند در این امر دخیل باشد.

۴-۲. چالش‌های زبانی

۴-۲-۱. عدم آشنایی با واژگان و اصطلاحات نظامی

واژگان از نظر ایجاد و نحوه کاربرد به دو گروه ذخیره لغات فعال و غیرفعال تقسیم می‌شود. ذخیره لغات فعال مجموعه لغاتی هستند که ما در گفتار روزمره با آن‌ها سروکار داریم و دائماً از آن‌ها استفاده می‌کنیم و ذخیره لغات غیرفعال مجموعه لغاتی هستند که از طریق مطالعه و استماع سخنانی‌ها در یک مبحث خاص به دست می‌آید (قربان‌زاده، ۱۳۹۱: ۱۲۹). یکی از چالش‌های مهم ترجمه در حوزه نظامی، ناآشنایی و درک ضعیف مترجم از اصطلاحات نظامی است که در اینجا فقط برخی از شواهد عینی که مترجم از ترجمه آن‌ها در مراسم رژه ناتوان بوده است، ذکر خواهیم کرد:

* توپ ۲۳ میلیمتری اتوماسیون استابلازر

* هویتزر خودکششی ۲۰۳ میلیمتری

* یگان‌های خودرویی دژبان ارتش.

۴-۲-۲. نگسستن از زبان مبدأ

این پدیده در دو بخش واژه و ساختار نمود پیدا می‌کند:

۴-۲-۲-۱. در دام واژه‌های زبان مبدأ

با نگرش به وجود حروف مشابه در دو زبان عربی و فارسی (بجز گ، چ، ژ، پ در فارسی) و تداخل فرهنگی ملت‌ها، بدیهی است بسیاری از واژگان از زبانی به زبان دیگر نفوذ کرده و چه بسا به عنوان واژگان آن زبان به شمار آمده است. در برخی از موارد این واژگان بیگانه در معنایی غیر از معنای راستین خود در زبان اصلی به کار برده می‌شود که ضروری است مترجم شناخت کافی نسبت به این هم‌ریختی و ام واژگان فارسی و عربی داشته باشد. برای نمونه مترجم به تاسی از زبان فارسی عبارت «دشمن فرضی» را به «العدو الفرضی» ترجمه می‌کند در حالی که عبارت صحیح آن «العدو الافتراضی» است.

۴-۲-۲-۲. در دام ساختار زبان مبدأ

بیشتر دشواری‌های ترجمه همزمان ناشی از تنگنای زمان و سایر متغیرهای متأثر از آن از جمله محدودیت دسترسی به واحدهای نحوی آماده پردازش و تقسیم تمرکز مترجم برای توجه توأمان به گفتمان ماقبل و مابعد است (گیل، ۱۹۷۷، به نقل از شعبانی، ۲۰۰۴: ۱۳). عدم همترازی نحوی واژگان (آرایش واژه‌ها) از مهم‌ترین چالش‌های مترجم در ترجمه همزمان محسوب می‌شود. این عدم یکسانی واژه‌ها در سطح نحوی، تغییر آرایش واژه‌های زیربنایی از ترکیب SOV (فاعل مفعول فعل) از زبان فارسی به VSO (فعل فاعل مفعول) در زبان عربی است. بالطبع با توجه به آنچه گفته شد در ترجمه جملات طولانی، مترجم باید مطالب بیان شده را در حافظه کوتاه مدت خود حفظ کند تا گوینده به پایان عبارت برسد که این عامل باعث حذف عباراتی از متن اصلی گفتار گوینده خواهد شد.

مترجمان در این گونه موارد معمولاً از راهکارهای پیش‌بینی افعال انتهایی، ترجمه جمله‌ها براساس ساختار فارسی که در عربی باعث ایجاد جمله اسمیه خواهد شد و یا انتظار توأم با کاربرد مواد زبانی خنثی استفاده می‌کنند (خان‌جان، ۱۳۹۵: ۹۹). برای نمونه مترجم جمله «این موشکی است که از تکنولوژی جدید بهره‌مند است» را به تأسی از جمله فارسی که فعل در پایان جمله می‌آید به «هذا الصاروخ الذي من التقنيه الحديثه يتمتع» ترجمه کرده است در حالی که ترجمه صحیح آن «هذا الصاروخ يتمتع بالتقنيه الجديده» و نیاز به ترجمه حرف ربط «که» نیز نیست.

۴-۲-۳. اشتراک لفظی و چند معنایی

در اشتراک لفظی، دو واژه از روی تصادف، ساختار صرفی واحدی پیدا می‌کنند و هر یک با حفظ معنای خود، هم‌آوا و هم‌نویس می‌شوند و میان آن‌ها رابطه معنایی وجود ندارد؛ مثل واژه «خال» فارسی که در عربی هم‌معین واژه به معنای «دایی» است، اما در پدیده چندمعنایی، یک واحد زبانی در گذر زمان از چند معنا برخوردار خواهد شد (شهبازی، ۱۳۹۴: ۱۲۰) و چه بسا یک واژه مشترک لفظی بین زبان فارسی و عربی دارای معانی متفاوت و منحصر به فرد در هر زبان باشد. در ترجمه شفاهی با توجه به شرایط حاکم در برخی موارد، مترجم دچار اشتباه می‌شود. برای نمونه در جامعه آماری مورد پژوهش، مترجم «میدان دید» را به «میدان الرؤیه» ترجمه می‌کند که معنای صحیح آن «نطاق الرؤیه» است.

۴-۲-۴. تداخل زبانی و دگرگونی وام‌واژه‌های عربی در زبان فارسی

«تداخل» زبان فارسی و زبان عربی و اثرپذیری این دو زبان از یکدیگر با توجه به سبقت تاریخی هر دو و تعاملاتی که با یکدیگر داشته‌اند از مهم‌ترین دست‌اندازها بر سر راه مترجمان به‌شمار می‌آید (گنجی و جلائی، ۱۳۷۸: ۹۴). این تداخل که در هر دو زبان شکل گرفته است در برخی موارد با دگرگونی معانی اولیه واژه در زبان مقصد همراه است به

نحوی که در زبان مقصد، معنایی مختلف و متفاوت از آنچه در زبان اصلی است، دارد. در ترجمه همزمان به زبان عربی، مترجم با برداشتی که از یک واژه در زبان عربی داشته است با فرض ورود این واژه در همان معنای اولیه در زبان مقصد، اقدام به ترجمه می‌کند و این در حالی است که واژه بیان شده، دچار دگرگونی معنایی متفاوت در زبان فارسی شده است. برای نمونه می‌توان به واژه «مخابرات» اشاره کرد که در فارسی به معنای «اداره مخابرات» بوده و در عربی به معنای «اداره اطلاعات» و یا واژه «مهمات» در فارسی به معنای «اسلحه و گلوله‌های آن» است که در عربی به معنای «امور مهم» است. یا عباراتی عربی در زبان فارسی رایج است که لازم است در ترجمه عربی آن دقت کرد مثل «وسائل نقلیه: وسائل النقل» و «مخارج مانور: كلفة المناورات».

۴-۲-۵. حذف نابجای کلام گوینده

راهبرد اختصار و رساندن لبّ کلام گوینده یکی از مهم‌ترین راهبردهای کاربردی در ترجمه شفاهی به شمار می‌آید و حذف و اضافه در ترجمه، عملی بدیهی و غیرقابل انکار است؛ کما اینکه نایدا زبان‌شناس و نظریه‌پرداز مشهور معتقد است «قطعاً ترجمه در بردارنده حذف و اضافه و تحریف معلومات است» (نایدا، ۱۳۸۲: ۲۷). حذف در مواردی گریزناپذیر است، اما نباید شامل عناصر اصلی و معلومات اساسی بحث باشد؛ چراکه باعث خلل و نارسایی محتوا و مفهوم می‌شود. در اینجا برای نمونه یک مورد را بررسی می‌کنیم:

مترجم در ترجمه عبارت «سامانه موشکی دور برد قدر H را مشاهده می‌نماید. ۱۶۰۰ کیلومتر برد این موشک است. تک مرحله‌ای، سوخت مایع، سر جداشونده، شدیدالانفجار به همت متخصصان ایران زمین ساخته شده است» فقط به جمله «صاروخ ممتاز بوقود سائل و بی‌بلخ مداه الف و ست مئة کیلومتر» (موشک دارای ویژگی سوخت مایع و برد ۱۶۰۰ کیلومتر است) اکتفا می‌کند و ترجمه ناقصی ارائه می‌کند.

۴-۲-۶. افزایش نابجای سخن گوینده

افزایش در ترجمه جهت شرح مفاهیم و عبارات کلام گوینده و یا از بین بردن پیچیدگی و نارسایی مطالب بیان شده به کار برده می‌شود. نیومارک معتقد است که این افزایش‌ها معمولاً اطلاعات فرهنگی و یا اصطلاحات تخصصی و زبانشناختی است که مختص زبان مقصد است و مترجم در ترجمه خود به کار می‌برد (نیومارک، ۲۰۰۶: ۹۱) اما در برخی موارد مترجم به دلایل مختلف همانند عدم درک صحیح کلام مخاطب و بیان ترجمه آن براساس حدس و گمان و عدم سکوت در حین ترجمه و یا به سبب اختلافات فرهنگی و اجتماعی، کلامی جاری می‌سازد که ترجمه گفته‌های گوینده نیست. مثلاً مترجم در مراسم رژه از موشکی نام می‌برد که نه مجری مراسم آن را معرفی می‌کند و نه از مقابل جایگاه رژه عبور می‌کند: «صاروخ فجر الحسین و هذا الصاروخ الذی یذکر بالملاح التی تربت علیها قوات حرس الثورة الاسلامیة فی مدرسة الامام حسین (ع) الاستشهادیة» (موشک فجر الحسین که یادآور مکتب حماسی حسینی است که نیروهای سپاه انقلاب اسلامی در مدرسه شهادت طلبانه آن به رشد و بالندگی رسیده‌اند).

۴-۲-۷. ترجمه ناصحیح اعداد و تاریخ‌ها

با توجه به بیان تاریخ در زبان عربی براساس تقویم رومی یا قمری و تفاوت آن با شمسی، احتساب این اختلافات در بازه زمانی کوتاه غیرممکن بوده و مترجمان در این گونه موارد بیشتر پس از ترجمه عدد، ماه‌های ایرانی را به آن می‌افزایند؛ مثلاً «سوم خرداد» را به «الثالث من شهر خرداد الایرانی» ترجمه می‌کنند.

اکنون و پس از معرفی چالش‌های یادشده به بررسی آن‌ها به تفکیک در مراسم‌های رژه و سخنرانی‌های فرماندهان عالی رتبه و مانورهای نظامی خواهیم پرداخت (جدول (۱) (۲)).

جدول (۱): تعداد چالش‌های موجود در ترجمه شفاهی به زبان عربی در گفتمان نظامی

ردیف	شاخص	رژه‌ها (۱۳/۳۴)	سخنرانی‌ها (۲۰۹/۰۷)	مانورها (۳۹/۰۳)
		دقیقه	دقیقه	دقیقه
۱	گسست بین مسئولان رسانه‌ای و نظامی	۱	۰	۴
۲	ضعف عملکرد مترجمان دوزبانه	۳	۱۲	۷
۳	اختلاف فرهنگی	۷۲	۰	۰
۴	حذف کلام به سبب سرعت و شیوه انتقال	۱۲۶	۱۰۴	۸۴
۵	ناتوانی در شنیدن سخنان سخنران	۳	۰	۱۸
۶	سوگیری و عدم رعایت اصل امانت‌داری	۲	۰	۰
مجموع چالش‌های غیرزبانی		۲۰۷	۱۱۶	۱۰۹
۱	عدم آشنایی با واژگان و اصطلاحات نظامی	۱۳۸	۵۴	۱۲۱
۲	در دام زبان مبدأ	۳۶	۹۲	۱۲
۳	تداخل زبانی و اشتراک لفظی	۱۷	۲۱	۸
۴	حذف نابجای کلام گوینده	۱۷۳	۲۰۴	۹۸
۵	افزایش نابجای کلام گوینده	۸۳	۴۲	۳۶
۶	ترجمه ناصحیح اعداد و تاریخ‌ها	۵	۱	۲
مجموع چالش‌های زبانی		۴۵۲	۴۱۴	۲۷۷

منبع: یافته‌های پژوهش

با نگاهی اجمالی و گذرا به جدول (۲) می‌توان به خوبی دریافت که با توجه به زمان بررسی شده هر یک از سه حوزه گفتمان نظامی، بیشترین چالش‌های زبانی و غیرزبانی به ترتیب در مراسم‌های رژه، مانورها و سخنرانی‌های فرماندهان نظامی وجود دارد. این در حالی است که چالش‌های زبانی به مراتب بیشتر از چالش‌های غیرزبانی بوده و در مجموع چالش‌ها، حذف نابجای کلام گوینده و عدم آشنایی با واژگان و اصطلاحات نظامی، مهم‌ترین چالش در گفتمان نظامی را به خود اختصاص داده است.

جدول (۲): درصد چالش‌های زبانی و غیرزبانی موجود در ترجمه شفاهی به زبان عربی در گفتمان نظامی

ردیف	شاخص	رژه‌ها (۱۳/۳۴) دقیقه	سخنرانی‌ها (۲۰۹/۰۷) دقیقه	مانورها (۳۹/۰۳) دقیقه
۱	گسست بین مسئولان رسانه‌ای و نظامی	۲۰	۰	۸۰
۲	ضعف عملکرد مترجمان دوزبانه	۱۳/۶	۴۵/۵۴	۳۱/۸۲
۳	اختلاف فرهنگی	۱۰۰	۰	.
۴	حذف کلام به سبب سرعت و شیوه انتقال	۴۰/۱۲	۳۳/۱۲	۲۶/۷۵
۵	ناتوانی در شنیدن سخنان سخنران	۱۴/۲۸	۰	۸۵/۷۱
۶	سوگیری و عدم رعایت اصل امانت‌داری	۱۰۰	۰	۰
مجموع چالش‌های غیرزبانی				
		۴۷/۹۱	۲۶/۸۱	۲۵/۲۳
۱	عدم آشنایی با واژگان و اصطلاحات نظامی	۴۴/۰۸	۱۷/۲۵	۳۸/۶۵
۲	در دام زبان مبدأ	۲۵/۷۱	۶۵/۷۱	۸/۵۱
۳	تداخل زبانی و اشتراک لفظی	۳۶/۹۵	۴۵/۶۵	۱۷/۳۹
۴	حذف نابجای کلام گوینده	۳۶/۴۲	۴۲/۹۴	۲۰/۶۳
۵	افزایش نابجای کلام گوینده	۵۱/۵۵	۲۶/۰۸	۲۲/۳۶
۶	ترجمه ناصحیح اعداد و تاریخ‌ها	۶۲/۵	۱۲/۵	۲۵
مجموع چالش‌های زبانی				
		۳۹/۵۴	۳۶/۲۲	۲۴/۲۳

منبع: یافته‌های پژوهش

نتیجه‌گیری

بی‌شک در دهکده جهانی کنونی، ارتباط و تعامل رسانه‌ای بسیار حائز اهمیت است. این مهم در نیروهای مسلح با نگرش به نوع مأموریت و اصل بازدارندگی، اهتمام و توجه ویژه‌ای را می‌طلبد. عملی که در کنار هزینه‌های خرید تجهیزات نظامی، آموزش کارکنان و صرف نیرو و توانی که در این راه سرمایه‌گذاری می‌شود، ضروری است به بهترین شکل ممکن و در اسرع وقت از طریق اصحاب رسانه در سطح جهانی اطلاع‌رسانی شود.

- همچنین با توجه به موقعیت جغرافیایی کشور ایران و قرار گرفتن آن در همسایگی کشورهای عربی حوزه خلیج فارس و وجود این کشورها به عنوان یک تهدید یا فرصت، لازم است توان نظامی ایران در اسرع وقت نیز به آن‌ها مخابره شود.
- ترجمه شفاهی با توجه به ویژگی انتقال اطلاعات و داده‌ها در کمترین زمان ممکن، یکی از مهم‌ترین راهکارهای انتقال در محافل رسانه‌ای به شمار می‌آید.
- یافته‌های پژوهش صورت گرفته در این خصوص حاکی از آن است که:
- عمده‌ترین چالش‌ها در حوزه غیرزبانی به ترتیب عبارتند از: از دست دادن قسمتی از کلام گوینده به سبب سرعت بالای سخنران، تفاوت فرهنگی میان دو ملت، ضعف عملکرد مترجمان دوزبانه، ناتوانی در شنیدن سخنان سخنران و گسست بین مسئولان رسانه‌ای و نظامی.
 - عمده‌ترین چالش‌ها در حوزه زبانی به ترتیب شامل: حذف نابجای کلام گوینده، عدم آشنایی با واژگان و اصطلاحات نظامی، عدم برداشت صحیح از کلام گوینده، افزایش نابجای سخن گوینده، نگسستن از زبان مبدأ، تداخل زبانی و دگرگونی وام‌واژه‌های عربی در زبان فارسی و ترجمه ناصحیح اعداد و تاریخ‌ها است.
 - بیشترین چالش‌ها در ترجمه همزمان گفتمان نظامی با توجه به زمان بررسی شده هر یک از آن‌ها بیشتر در مراسم‌های رژه و سپس مانورها و سخنرانی‌های فرماندهان عالی رتبه نمود پیدا می‌کند.
 - چالش‌های زبانی به مراتب بیشتر از چالش‌های غیرزبانی در هر سه حوزه از گفتمان نظامی نمود پیدا می‌کند که مهم‌ترین آن‌ها، افزایش نابجای گفتار گوینده، عدم آشنایی با واژگان و اصطلاحات نظامی و حذف نابجای کلام گوینده است. ضمن آنکه از دست دادن کلام گوینده به علت سرعت در گفتار و شیوه انتقال از مهم‌ترین چالش‌های مشترک غیرزبانی هر سه حوزه است که در مراسم‌های رژه و مانورها با توجه به مدت کم آن‌ها نسبت به سخنرانی فرماندهان، بیشتر جلوه می‌کند.
 - بروز چالش اختلاف فرهنگی با نگرش به نوع گفتار مجریان مراسم‌های رژه در این حوزه از گفتمان نظامی جلوه می‌کند.

- چالش ناتوانی در شنیدن کلام گوینده نیز مختص حوزه مانورهای نظامی بوده است. با توجه به نتایج تحقیق، پیشنهاد می‌شود که از مترجمانی استفاده شود که اولاً آشنا به مسائل نظامی بوده و ثانیاً به هر دو زبان فارسی و عربی تسلط کامل داشته باشند. همچنین فرماندهان نظامی توجه ویژه به بازتاب رسانه‌ای در گفتمان نظامی داشته باشند و در صورت امکان حداقل اصطلاحات نظامی مورد نظر را قبل از پخش مستقیم و بازتاب جهانی آن در اختیار مترجمان معتمد قرار دهند.

منابع

- پالامبو، گیزپه. (۱۳۹۱). **اصطلاحات کلیدی در مطالعات ترجمه**. ترجمه فرزانه فرحزاد و دیگران. تهران: نشر قطره.
- پوچ هکر، فرانتس. (۱۳۹۵). **معرفی مطالعات ترجمه شفاهی**. ترجمه وریا دستیار. تهران: رهنما.
- حقانی، نادر. (۱۳۸۶). **نظرها و نظریه‌های ترجمه**. تهران: انتشارات امیرکبیر.
- خان‌جان، علیرضا. (۱۳۹۵). «توالی واژه در ترجمه همزمان». **فصلنامه مترجم**. س ۲۵. ش ۵۹. ص ۱۰۹-۹۹.
- دلیل، ژان. (۱۳۸۱). **تحلیل کلام، روشی برای ترجمه**. ترجمه اسماعیل فقیه. تهران: رهنما.
- شهبازی، محمود. (۱۳۹۴). «پدیده اشتراک لفظی و چند معنایی در زبان عربی». **دو فصلنامه ادب عربی**. س ۷. ش ۲. ص ۱۳۶-۱۱۹.
- صحاف، آسیه و مسعود خوش سلیقه و خلیل قاضی‌زاده. (۱۳۹۴). «راهکارهای مترجمان شفاهی تازه‌کار ایرانی در ترجمه سخنرانی سیاسی». **فصلنامه مطالعات ترجمه**. ش ۵۰. ص ۳۲-۱۹.
- فقهی، عبدالحسین و حسین سلمانی. (۱۳۹۴). «نگاهی به چالش‌های ترجمه همزمان فارسی-عربی و برعکس». **دو فصلنامه ادب عربی**. س ۷. ش ۲. ص ۲۴۰-۲۲۳.

- فلاح شاهرودی، زهرا. (۱۳۹۳). «تأثیر عوامل زبانی و فرازبانی در ترجمه شفاهی». **دو فصلنامه پژوهش زبان و ادبیات فرانسه**. س ۸. ش ۱۳. ص ۶۵-۴۱. قربانزاده، کریم. (۱۳۹۱). **فنون ترجمه شفاهی**. تهران: جهاد دانشگاهی.
- ک. ویر، ویلهلم. (۱۳۷۸). **تربیت مترجم مکتوب و شفاهی**. ترجمه کامبیز محمودزاده. تهران: رهنما.
- گنجی، نرگس و مریم جلائی. (۱۳۸۷). «تداخل و تأثیر آن در نگارش عربی دانشجویان فارسی زبان». **انجمن ایرانی زبان و ادبیات عربی**. ش ۱۰. ص ۹۹-۷۷. ماندی، جرمی. (۱۳۹۱). **معرفی مطالعات ترجمه نظریه‌ها و کاربردها**. ترجمه علی بهرامی و زینب تاجیک. تهران: رهنما.
- محمودزاده، کامبیز. (۱۳۸۹). **دوزبانی و ترجمه شفاهی**. تهران: رهنما.
- نیومارک، بیتر (۲۰۰۶). **الجامع فی الترجمة**. ترجمه حسن غزاله. بیروت: مکتبه الهلال.
- ویلیامز، جنی و آندرو چسترمن. (۱۳۸۷). **نقشه یک راهنما برای مبتدیان جهت تحقیق در مطالعات ترجمه**. ترجمه طیبه موسوی میانگه. تهران: نوآوران شریف.